

Frænke – den ukuelige kvindeskikkelse

- *Frænke* udgivet i novellesamlingen *Mulds kud*, 1900

Elisabeth Wandel – Profilportræt af kvinde med tørklæde, ukendt dato

Den førindustrielle bornholmske almue

Novellesamlingen *Mulds kud* er et af Martin Andersen Nexøs tidlige værker. Det skildrer bornholmske viljestærke og sære eksistenser på samfundets bund, der på hver deres måde kæmper for et værdigt liv på trods af urimelige forhold. Samlingen er ikke på samme måde som det senere forfatterskab politisk, men dykker ned i mere naturalistiske beskrivelser af håbløse skæbner og sammenbrud. En af disse skæbner er enken Frænke. En kvinde på samfundets bund, der på trods af uretfærdighed handler i selvtægt i kampen om et værdigt liv. I dette forløb vil vi se på Nexøs fremstilling af de bornholmske skæbner på samfundets bund, og hvordan de fremstilles som at være styret af kræfter uden for dem selv.

Introduktion

Frænke er en novelle i to dele. Første del omhandler enken Frænkes gerninger en sen natte time. Frænke ønsker hævn efter et økonomisk og socialt tab. Anden del handler om retssagen mod Frænke og forhistorien for hendes gerninger. Novellen afsluttes interessant i forhold til, hvorvidt Frænkes hævn lykkes.

Øvelser til *Frænke*

1. Beskriv Frænkes udseende.
2. Hvorfor er Frænke vred?
3. Hvor ligger læserens sympati og hvorfor?
4. Novellens slutning er lidt af et plottwist. Ender den lykkeligt eller ulykkeligt?
5. Hvorfor vælger Frænke at forblive tavs under afhøringerne?
6. Lykkes Frænkes hævn?
7. Novellen er som bekendt i to dele. Hvilken virkning har det?
8. Novellesamlingen, hvor *Frænke* er trykt, hedder *Mulds kud*. Et muldskud er et muldvarpeskud. Overvej, hvorfor novellesamlingen hedder sådan og set det i relation til *Frænke*.
9. Martin Andersen Nexø var inspireret af den litterære retning naturalismen. I korte træk er naturalismen kendetegnene ved at kredse om menneskeskæbner, hvis liv og udvikling er lagt i hænderne på noget andet eller nogen andre end personer selv, end deres egen frie vilje. Menneskets skæbne er bestemt af arv og miljø. Fremstillingsformen er detaljeret og beskrivende, og fortælleren fremstår ofte objektiv. Kom med eksempler, at *Frænke* indeholder naturalistiske stiltræk.

Introduktion til skriveøvelse

Af et blad fra Bornholms slægts- og lokalhistoriske forening fremgår det, at Martin Andersen Nexø blev inspireret til novellen *Frænke* af en historie på Bornholm fra marts 1884 om en uopklaret påsat ildebrand på en gård tilhørende en mand ved navn Jens Espersen. I Bornholms Tidende kan man læse, at en kvindelig arrestant, der var mistænkt for denne brand den 8. maj samme år, havde hængt sig i Nexø arresthus. Martin Andersen Nexø tager sig den kunstneriske frihed at digte forhistorien til ildspåsættelsen og antage, at Frænke virkelig var ildspåsætter, selvom det aldrig blev opklaret.

Skriveøvelse – Frænke er uskyldig

Forestil jer en retssag mod Frænke, hvor hun ikke blot forholder sig tavs. Skriv hendes forsvarstale, hvor hun forklarer sine gerninger, og hvorfor hun gjorde, som hun gjorde. Overvej, hvilken appelform I vil lade dominere [Appelformer: Logos-, etos- og patosappell].

Skriveøvelse – En brandstifterske?

Forestil jer, at I er journalister på Bornholms Tidende. I skal genfortælle hændelsen og de mulige motiver og vidneudsagn på en interessant journalistisk måde. Bestem jer for, hvilke af de 5 nyhedskriterier, I vil vægte højest [Nyhedskriterierne: aktualitet, væsentlighed, identifikation, sensation og konflikt]. Skriv i en nutidigt sprog og som om hændelsen er sket i vores tid.

Frænke

Fra *Mulds kud*, 1900

En tyk, behaaret Arm kom frem over Dynen, greb i Sengebaandet og løftede det svære Legeme over Ende. Seng og Loft knagede under Vægten, og gennem Loftets Fjæle dryssede Smuld ned over hende; hun skød Underlæben bredt frem og pustede op over Ansigtet for at faa det bort.

Hun sad lidt over Ende i Sengen og stirrede tankeløst ud i Mørket, gabede et Par Gange langtrukket og smaskede bagefter. Hun grundede paa, hvorfor hun vel egentlig var vaagnet. Lygten brændte udenfor paa Gaden endnu, saa det kunde ikke engang være Midnat. Eller kanske var det alligevel ved

den Tid, hun plejede at staa op, for mer søvrig var hun da ikke. Lygtetænderen havde kanske været fuld den foregaaende Aften og glemt at slukke.

Hun ragede Tændstikker frem fra Halmen under Hovedgærdet og tændte for at se, hvad Klokken var. Halvtolv! Besynderligt, at hun var vaagnet saa tidlig, hun plejede ellers aldrig at vaagne før fem, undtagen naar hun bestemt satte sig det for. Men kanske havde hun slet ikke sovet!

Mon den Logerende var kommet hjem? hun havde ikke hørt ham gaa igennem Stuen. Men saa havde hun vel alligevel sovet? Ja, vel havde hun det, og Maren¹ havde redet hende, skønt hendes Sko stod, som de skulde, foran Sengen. Hun havde drømt saa fælt: de hældte hende over med Petroleum og stak Ild i hende – –.

Hun frøs om Ryggen og krøb under Dynen igen for at sove videre, men atter dukkede Spørgsmaalet om den Logerende frem. Var han hjemme mon? Hun stod sagte op og listede i bar Særk hen til hans Dør og lyttede. Der var ingen Snorken og heller ikke Lys fra Nøglehullet. Dér, nu huskede hun det, hun havde om Aftenen grundet paa, hvad Tid han vel egentlig kom. Hun listede Døren op og saa ind, han var der ikke – gudskelov! Rent mekanisk iførte hun sig sit Tøj: Skørter, Klokker og Kjole, strikkede Trøjer og store Tørklæder. Hun blev efterhaanden stiv og ubehjælpelig og pustede tungt under Paaklædningen; to lange hvide Emstribes drog fra hendes Næsebor ud i det klamme Rum. Endelig hyllede hun sit Hoved flere Gange ind, saa kun Øjnene var fri, stak et Bundt Svovlstikker til sig, slukkede Spidden og gik ud.

Det var Frost og Vindstille, Stjærnerne tindrede som glade Barneøjne mod et Baal, og over Søen til højre laa der et tyndt, syngende Dække – den første Is. Til den anden Side laa Havet og hvilede og strakte med Mellemrum en lang Dønning ind over Strandstenene. Det kunde lyde som et sovende Forsyns Aandedræt.

Frænke tog Vejen ud af Byen. Hun havde endnu Sengevarmen i sig og trak Vejret langsomt og hørligt som en Sovende. Hun passede lige paa at holde sig i Mørket langs Husrækken, ellers sov alt i hende.

Ved Søbækken satte hun sig af gammel Vane, trak Støvler og Strømper af og knyttede dem ind i et Klæde. Og hun gik videre ad Landevejen paa de bare Fødder. Fodslaget var bredt og drøjt, hendes Skikkelse bevægede sig langsomt op og ned under Gangen, som et Stempel – et stort, tungt arbejdende Stempel, der vilde knuse paa sin Vej, før det bøjedes til Siden. Den frosne Jord sved i hendes Fodsaaler, men hun slog dem haardt i Jorden, og de blev snart varme.

Snart naaede hun den sorte Granskov. Der var en lang, lige Sti igennem den som en dyb Spalte med et Bændel mat Himmel foroven. Der var bælgmørkt og en endeløs Susen og Hvisken fra Trætoppene. Hun hørte det og vidste, hvad det betød, for hun var overtroisk. Men hun var ikke bange.

Derinde stod hun pludselig stille. Hun havde haft Tællepraasen² helt inde under Sengen for at lede Støvlerne frem – hvis der nu var gaaet Ild i Sengehalmen! Hun satte sig ned paa Mosset for at tænke over det. Men hun tænkte alligevel ikke over det, tænkte overhovedet ikke paa noget som helst, men sad blot og stirrede tomt ud i det tomme Mørke, som ventede hun ude fra paa Afgørelsen om, hvorvidt der var gaaet Ild i Sengen eller ej. Men et Steds langt inde i hende, hinsides Fornuft og Reflektioner, arbejdede det, hendes Hænder havde faaet Svovlstikkerne frem, hældte dem ud i Skødet og talte dem

¹ Maren: Væsen, der ifølge folketroen plagede sovende ved at sidde (ride) på brystet af dem (deraf mareridt)

² Tællepråsen: Et tyndt dårligt lys

befølende efter. Der var tretten, tretten var et daarligt Tal – bedst at stryge én! Den blussede op og kastede et hurtigt Lys ud; tæt ved stod de nøgne, ranke Granstammer Side om Side som Orgelpiberne i Kirken. Men da Svovlstikken gik ud, længtes hun efter at se Ild, rigtig Ild, og hun krøb om paa alle fire under Granerne og samlede Naale og Kogler sammen til et Baal. Og da Baalet blussede og knitrede og kastede hendes Skygge op og ud til alle Sider, foldede den sammen og rullede den ud igen som et mægtigt sort Vingepar, saa sad hun urokkelig og stirrede ind i Ilden, uden Udtryk og uden Tanke, til den døde hen.

Og hun var paa Vandring igen, halvt sovende som før. Nu og da vaagnede hun op og blev forundret over, at hun havde passeret det og det uden at have mærket det. Og hun sank hen igen.

Der kom en Vogn strygende. Hestenes Hovslag sang i den frosne Landevej, og Lyden fo'r i lange Riller ud over Mosens tynde Is. Mosen fløjtede fra Ende til anden, gurglede i Rørene og gav lange, sitrende Hvin fra sig. Frænke gik ned i Grøften og smed sig bag nogle Slaanbuske, til Vognen var kommet godt forbi. »Doktoren eller Jordemoderen« tænkte hun, og hendes Ansigt lagde sig modvilligt til Rette for et svagt Grin ved den sidste Tanke.

Havet rykkede nærmere igen, denne Gang med hvid Sandstrand. Hun var kommet langt Syd over Landet nu, bort fra Klippen. Hun forlod Vejen og gik ned paa Sandet; der var fast og behageligt at gaa. Hist og her laa optrukne Baade med Bunden i Vejret. Under en af dem sov en Mand; hun kunde høre ham stønne. Han var vel fuld saa!

Et Sted løb en Aa ud; dér var Sogneskællet³. Hun vadede over det brede Flak⁴ og drejede ind mellem Klitterne. Men hendes Fødder var kolde og ømme efter Vadeturen, og Klithalmen skar i dem; hun maatte sætte sig og trække Strømper og Sko paa igen, saa daarlig hun end syntes, hun havde Raad til det.

Inden for Klitterne laa der Gaarde og Huse, overskyggede af høje, sorte Popler⁵. Overalt var man gaaet til Ro. Hun hørte Kvæget rasle med Lænken i Staldene, og et Sted stod Bagdøren aaben til en Fælade⁶; man gik derinde og var i Færd med at forløse en Ko. To Mand stod med Fødderne stemte mod Floren og halede i et Tov, som var lagt om Kalvens Hoved og Forben, mens Koen strittede imod for ikke at blive trukket ned. Der maatte nok anvendes Hestekraft, før de fik den Ko forløst, tænkte Frænke. Det var fynsk Race, saavidt hun havde set i Forbigaaende! Den var naturligvis forkølet; disse fremmede Kreaturer kunde jo ikke taale Klimaet. Bønderne skulde hellere holde sig til Hjemmekvæget, skulde de; men de var nu saa tossede efter alt det Fremmede nu om Stunder!

Inde bag Bakkerne laa tre Gaarde i Række, skæve, forfaldne Bindingsværksgaarde med Mødding alle Vegne. Det var Maalet for hendes Vandring, og da havde hun gaaet i henved tre Timer.

De lange Vejes skødesløse Sjøkken forsvandt fra hendes Gang nu; hun blev bevidst og gik forsigtigt frem, hendes store Legeme slingrede af Adræthed. Et Gærderis greb fat i hendes Kjole og rev en Sten med sig. Hun stansede og gav sig uvilkaarlig til at tysse. Et kort Bjæf inde fra Gaarden var den eneste Uro.

³ Sogneskællet: Grænse mellem to sogne (et sogn er et kirkeligt distrikt)

⁴ Flak: Stor, flad grund i havet

⁵ Popler: Højt hurtigvoksende træ

⁶ Fælade: En stald

Hun lyttede lidt, saa gik hun frem, listede rundt om alle fire Længer og prøvede Uddørene. De var stængte indvendig fra. Det var temmelig mørkt nu, men hun kendte hver Enkelthed og gik roligt frem. Der plejede at ligge en Plov ved det Hjørne – rigtig, den laa der ogsaa i Aar. Bror Jens skulde dog tage sit Redskab ind om Vinteren; det laa og rustede op. Og dér var Hestegangen – lige til at snuble over, om man ikke kendte den. Og lidt længere fremme var Sumpen, af Aile⁷ fra Staldene. Man slap næppe op ved egen Hjælp, om man kom derud. Lige under Tagskæget var der en Stenkant, dèr kunde man til Nød gaa. Men de brugte den til Nødtørft, gjorde de. At de ikke ogsaa kunde faa et lille Hus anskaffet!

16 Hun stod uden for Porten og tog et lindt Tag i den for at prøve; men Lænkehunden gav sig til at gø for Alvor, og hun maatte opgive det. Monstro Hunden havde vækket dem?

Hun listede om i Haven og hen til Sovekammervinduet for at høre; hun lagde Øret til den lave Rude og lyttede – alt var Ro derinde. Hun kunde høre dem trække Vejret; langt ind og i Stød ud igen – de sov. Den langtrukne Rallen det var Gammelfar – han havde Slim for Brystet. Og den dér Snorken, som lignede angstfuld Stønnen, det var Jens; den havde han allerede som Dreng, da de laa sammen. Saa laa han paa Ryggen med aaben Mund og maatte helst vækkes, ellers satte Maren sig paa hans Bryst og vilde kvæle ham. Bare nu ikke Gjarta hørte det og vækkede ham; Frænke havde jo selv sat hende ind i Fremgangsmaaden, dengang de blev gift ... Nej, nu vendte han sig og sov videre paa Siden; hun hørte det knage, og hans Snorken blev rolig. – – Det peb i Gamlingen ligesom i en Lungepiber; om lidt fik han vel Hosten og vækkede hele Huset; man maatte skynde sig! Nu kunde han ellers ligge med Næsen i Vejret og snorke Landluft, Skroget – –

Hun stod ved Hjørnet af Stuehuset og havde Svovlstikkerne i Haanden. Tagskæget naaede ned til hendes Ansigt; det var godt tørt. Det var bare ikke saa heldigt at tænde udvendig; det kunde opdages, før det endnu fik fat.

Hun var lige ved at tænde, men kom pludselig i Tanke om Svinestien. Der var jo en Falddør, som Svinene selv skubbete op, naar de vilde ud og ind.

Hun listede derom, arbejdede sig over det lave Staaltraadshegn til Svinegaarden, lagde sig paa alle fire og krøb ind ad Aabningen, idet hun stødte Falddøren op foran sig med Panden. Den skurede hen ad hendes Ryg og faldt i bag hende, slog hende haardt paa Hælene og hang og svingede. Der var sølet derinde – det gik helt op over Haandleddene – og varm, hyggelig Duft af mange Svinekroppe. Hun stødte til et Svin; det gryntede velbehageligt og strakte Benene fra sig; ellers snorkede hele Flokken. Og hun gav sig til at grynte for at berolige den, idet hun krøb frem.

Saa rejste hun sig; Spindelvæv og Straa strøg hende i Ansigtet. Hun følte sig for – jo! Høstænget var der endnu ligesom i gamle Dage, da hun og Jens legede Tagfat og Skjul herude. Hurtig strøg hun en Svovlstik og holdt op til Høet. Ilden borede sig lidt ind i det tørre Foder, vendte tilbage og slikkede sig frem under Høstænget, til den naaede en lodret Kant; saa blussede den op. Hun kastede et inspicerende Blik rundt i Svinestien og saa ved det voksende Lysskær, at der var ti Grise af et Kuld, hvoraf den ene var en Vantrivning⁸. De laa for sig selv, paa Rad op ad hinanden ligesom Pølser. Og hun krøb ud igen, den Vej hun var kommen.

Derude faldt pludselig Raadvildhed over hende; hun løb et Par Skridt til den ene Side, stansede og løb til den anden Side, stod lidt og satte saa rask hen over Ageren til Nabogaarden. Støttende sig til

⁷ Aile: Urin fra husdyr

⁸ Vantrivning: En forkrøblet skabning

Staldlængen vadede hun paa Grønsværen langs Møddingen. Nu og da satte hendes Fødder sig fast i Ælten. Hun listede ikke længere, havde helt ophørt at være forsigtig, trampede lige op til Sovekammervinduet og bankede paa.

»Hvem er det?« spurgte en søvnig Stemme indenfor.

»Det brænder ovre hos Jenses,« svarede hun og løb bort.

Siden sad hun paa Hug oppe paa Risby Bjærg og stirrede ned over Branden med Hagen støttet i Hænderne. Røde Flammer brød pludselig ud af Taget her og der, slikkede følede rundt i Luften som Tunger, forsvandt og kom igen med mange flere i Følge; store, brændende Høflager jog lige i Vejret, knitrede og spredtes som Ildregn. Men hun sad urokkelig og stirrede, ikke et Træk rørte sig i hendes Stenansigt. Kun da hun saa dem lede en gammel værkbruden Mand over til Nabogaarden, nikkede hun svagt.

Hun sad der og stirrede med Albuerne paa Knæerne og Hagen støttet i Hænderne, kold og klam og livløs at se til, som var hun dannet i graat fugtigt Ler; sad der og stirrede, til Branden omtrent var forbi. Saa knyttede hun atter Strømper og Støvler i Klædet og vandrede de to Mil hjem til Byen.

Og i Dagningen, da den Logerende gik gennem hendes Stue for at gaa til sit Arbejde, laa hun med Næsen i Vejret og snorkede trygt, stor og firskaaren og dum – som selve Skæbnen.

Af Brandforhøret fremgik foreløbig saa meget, at der ingen Grund vilde være til at sætte Ejeren, Jens Madvig, fast. Han havde tydelig nok ikke paasat Ilden, alt samstemmede deri. Hvordan den forøvrigt var kommet op, var en Gaade; Herredsfogden var nærmest tilbøjelig til at holde paa Selvantændelse af Høet.

Sammenholdet mellem de bornholmske Bønder viste sig straks. De mødte hurtigt paa Brandstedet med Folk og Heste og begyndte at rydde Tomten, Gaardens Folk og de faa Kreaturer, der undgik Flammerne, fordelte de imellem sig, og hver Dag kørte de Tømmer og Sten fra Byen til Genopførelsen. Bygninger og Inventar var assureret for 35,000 Kroner.

Imidlertid havde Rygtet travlt. Som en rastløs Fugl fløj det fra Sted til Sted, dalede og lettede igen, til det omsider slog ned et Sted og blev siddende.

Det var en bekendt Sag, at der var et meget spændt Forhold mellem Jens Madvig og hans Søster Frænke – Karl Kofods Enke. Det var opstaaet i Anledning af Faderen. Jens kom nemlig hjem »borte fra« (han havde været paa Fyn og tjent) og overtog Faderens Gaard omtrent samtidig med, at Søsteren blev Enke og købte sig et lille Hus i byen. Straks opstod der Strid mellem dem om, hvem der skulde have Faderen hos sig. Den Gamle betalte jo for sig, og Jens Madvig mente, han nok kunde fortjene den Lettelse i Afgifterne, det vilde medføre, naar den Gamle blev paa Gaarden.

Men Frænke havde heller ikke noget imod at faa de 400 Kroner om Aaret for Faderen. Hun havde ganske vist 40,000 efter sin Mand, men af dem stod omtrent Halvdelen i hendes gifte Datters Gaard og gav ikke mange Renter; Svigersønnen var vidtløftig⁹, og Frænke maatte være glad til, at han blev

⁹ Vidtløftig: Lever et udsvævende liv

hængende, selv om der stundom maatte spædes til. Hun havde jo nok sit jævne Udkomme endda, men de 400 Kroner vilde altid være gode at have – og ty til i paakommende Tilfælde. Saa følte hun sig ogsaa ensom efter sin Mands Død og Datterens Giftermaal – og holdt for Resten paa sin Vis meget af Faderen. Hun satte derfor alt ind paa Krigen, og den endte foreløbig med, at den Gamle flyttede med hende til Byen.

Men han kunde slet ikke finde sig til Rette i den lille By. Han faldt hurtig sammen efter at have givet Afkald paa Gaarden; han savnede et helt Livs tilvante Omgivelser og Beskæftigelser til at holde sig oprejst. Snart var han saa svag, at Benene ikke kunde bære ham mere; han sad i en Halmstol, hostede og talte smaat og klynkende om at komme tilbage til Gaarden igen.

Frænke stred fortvivlet imod, og hver Dag, naar Vejret var godt, bar hun ham i Stolen ud paa Udmarken¹⁰, for at han kunde se Køerne og det Grønne. Men efter et Par Aars Forløb flyttede han alligevel ud til Sønnen igen. Siden var der gaaet et Par Aar til, og man vidste bestemt, at Frænke ikke havde sat sin Fod paa Skovgaarden i al den Tid, skønt hun længtes efter Faderen. Hun havde nok saa smaat gaaet og haabet paa, at han skulde komme tilbage – det forlød, at de ikke tog sig rigtig af ham derude, men lod ham gaa for Lud og koldt Vand. Men den Gamle tog ikke tilbage til hende.

Saa var der ogsaa det med den Stemme, Fætteren paa Nabogaarden havde hørt om Natten, og som havde sagt: »Det brænder hos Jenses!« Saa fortroligt kunde ingen Fremmed tale. Først troede man ligesom Fætteren, at det havde været et Varsel; men efterhaanden fik man Skrupler ved denne Tydning, for der fandtes Fodspor ved Muren langs Møddingen, og de kunde skimtes helt op til Sovekammervinduet. Det maatte være et rigtigt, levende Menneske oven i Købet med Kvindestøvler paa.

Men dér mellem Muren og Møddingen kunde kun et Menneske gaa, som var rigtig godt stedkendt, for der var kun én Alen fra Muren til den bundløse Møddingpøl – og det havde oven i Købet været mørk Nat. Endelig kunde den Logerende række tre Fingre i Vejret og sværge ved Guds Ord, at Frænke ikke havde været hjemme, da han kom ved Midnat.

Alt dette bearbejdedes af Rygtet, til det blev en sammenhængende Historie om Had og Hævn, og Jens Madvig fik den forelagt til Godkendelse. Men han erklærede det hele for Vrøvl og Kællingesnak. – Naturligvis, han var jo hendes Broder trods alt; og hvordan det saa gik, fik han sig jo nu en ny Gaard og tjente Penge oven i Købet, takket være Bøndernes Hjælpsomhed.

Assuranceagenten¹¹ hørte ogsaa Rygterne og tog Affære paa sit Selskabs Vegne, og en Dag forlød det, at Frænke var arresteret.

Men hende kom de ikke langt med. Hun stod urokkelig alvorlig under Forhørene, fortrak ikke en Mine og svarede ikke paa et eneste Spørgsmaal. Hun blev konfronteret med Broderen, men det gjorde intet som helst Indtryk paa hende; hendes Ansigt kunde ikke blive haardere, end det var.

Broderen paa sin Side erklærede stik imod Folkesnakken, at de intet som helst Udestaaende havde med hinanden: De var altid kommet særdeles godt ud af det, og det kunde aldrig falde ham ind at mistænke hende! Fætteren maatte ogsaa møde, men han holdt med enfoldig Mine fast ved sit Varsel; og paa Spørgsmaalet, om han kendte den fortrolige Stemme, svarede han bestyrtet: »Nej, gudskelov, En har da

¹⁰ Udmark: Jordareal væk fra byen

¹¹ Assuranceagenten: Forsikringsmand

ikke Omgang med Spøgelser og anden Ukristelighed! Lad os sige det i en god Tid.« Og han bankede tre Gange under Skranken med Knoen og saa alvorligt paa Herredsfogden. Den Logerende blev ogsaa forhørt, men kunde jo kun sige, at hun ikke var hjemme; hvor hun havde været, vidste han derimod intet om.

Om hun ikke paa en eller anden Maade havde ytret sig til ham om sin Fraværelse?

Nej, hun var ikke af dem, der saadan plejede at ytre sig om noget; Herredsfogden vidste nok selv, hvor faamælt hun var. Den skikkelige Herredsfoged nikkede bekræftende, mens Skriveren og Retsvidnerne blinkede lidt onskabsfuldt til hinanden.

Man fik fat i en af hendes Støvler og prøvede den i de dybe Aftryk langs Møddingen; den vedholdende Frost havde bevaret dem. Støvlen passede ganske godt, men det var jo endelig ikke noget Bevis.

Dømmes paa Indicier¹² kunde hun ikke, hun maatte bringes til at tilstaa.

I dette Øjemed og ogsaa paa Grund af andre Ildebrandsaffærer gik der Bud til Hovedstaden efter en skarpsindig Kommissionsdommer. Rygtet løb foran ham; han havde været paa Øen før, og Bønderne nærede en sand Afsky og Rædsel for ham. Nogle mente, han var den Lede selv. Han skyede nok hverken koghede Æg under Armhulerne, eller Tømmelskruer, eller Strækkebænk, naar det galdt om at faa en til at tilstaa. Torturedskaberne stod nok endnu i et Aflukke i Raadhuskælderen, fra sidst han var her. Man vidste da ogsaa om helt uskyldige Mennesker, der gik op paa Loftet og hængte sig, saa snart de hørte, han var i Farvandet – blot fordi Lynet havde slaæet ned hos dem engang. Endsige de Skyldige da; de gjorde nok alt hellere end at falde i hans Klør!

Saa nu var Frænke da leveret!

Men hun holdt lige saa tappert Stand over for Kommissionsdommeren som over for den skikkelige Herredsfoged, og alle hans snedige Krydspørgsmaal prellede af paa hendes urokkelige Stumhed. Kun én Gang, da han havde spurgt Slag i Slag i over en halv Time, aabnede hun Munden lidt og udbrød: »Spørg de andre, din Spørgekrage!«

Det virkede for saa vidt, som hun blev fri for de evindelige Forhør. Men Kommissionsdommeren var ikke til Sinds at slippe sit Bytte for det, han spejdede blot efter andre Midler til at komme hende til Livs. Lade Arrestforvareren prygle hende kunde vist ikke nytte noget; en Kvinde som hun vilde næppe regne Prygl stort. Man kunde sætte et luset Fattiglem¹³ ind til hende som Selskab; det var et gammelt historisk Kneb – allerede anvendt paa Eleonora Ulfeldt; men Gud véd, om det virkede? – Hvad i Alverden kunde dog gøre saadan et Stykke Kød mørt? Kød! ja netop, hun var et Stykke Kød, saa stor og svær! hun maatte vist være glad ved Mad? Hvad om man prøvede at sulte hende lidt?

Og Frænke kom paa »Feberkost«.

Der forløb fjorten Dage, inden hun kom i Forhør igen. Hun var bleven noget tyndere i den forløbne Tid, men hendes Tunge var ikke løsnet; hun var lige stum og forstenet.

¹² Indicier: Omstændighed der tyder på at noget forholder sig på en bestemt måde

¹³ Fattiglem: En fattig person, der bliver forsørget af fattigvæsenet

Hendes Bo var let at gøre op nu; hvert Barn i Byen kunde gøre Regnestykket. Tilstod hun, saa tog Assurancen hendes Formue, og hendes Datter og Svingersøn maatte gaa ludfattige fra Gaarden; maaske endogsaa uden at kunne svare enhver sit, saa de vilde være brændemærkede for alle Tider.

Situationen var spændende – som et Væddeløb eller en Brydekamp. Gennem Stokkemændene naaede Tildragelserne fra Retssalen ud blandt Folk; man vidste, at hun gav den Stummes Rolle, og at hun blev sultet, og det staaende Spørgsmaal var: Mon hun klarer den? De fleste troede det ikke, men alle ønskede det, skønt ingen var i Tvivl om, at hun var skyldig.

Saa var hun i Forhør igen.

Nu var der gaaet en Maaned, siden de begyndte at sulte hende. Hun kunde ikke fylde ud i sine hjemmевirkede Klæder længer, Ansigtet var indfaldent og havde faaet Udtryk, et Udtryk af noget glubende, af Lyst til at sætte Tænderne i Kød, i hvad som helst, i selve Kommissionsdommeren. Hun stod ikke forstenet længer, hun skulede til sin Plageaand med et Blik fuldt af Had og Hævn; men hun var ubrydelig tavs. Retsvidnerne stirrede sig rædselsslagne paa de to Konkurrenter: Dommer og Anklaget, Jagthund og Vildt, Blodhund og Forbryder.

Nu skulde den sidste Trumf spilles ud – man vidste det fra Arrestforvareren.

Om to Dage var det Juleaften. Saa skulde der dækkes Julebord til hende med Gaasesteg, Godtøl og Lækkerier. Hun skulde have det for Øje og vide, at hun maatte spise deraf, naar hun blot vilde tilstaa.

Saa nu var hun da endelig leveret!!

Men Frænke var ikke leveret. Hun vidste, at hun ikke kunde holde det ud ret meget længer. Sulten plagede hende værre end en Djævel, snart vilde den bringe hende rent fra Sans og Samling og faa hende til, hvad det skulde være. Men hun vilde ikke tilstaa og lade sin Datter gaa med Tiggerposen, mens alle hendes Tusinder gik over paa vildfremmede Hænder. Var Broderens Gaard maaske ikke assureret mod Ildebrand? Hvad havde de saa med hendes Penge at gøre? Og dem, hun engang skulde have efter Faderen, maaske de ogsaa vilde ligge paa Lur efter dem! – – –

Og Julemorgen, mens Arrestforvareren gik og lavede Løkkemaden til, spillede hun sin sidste Trumf ud. Hun bed sit Forklædebaand af og hængte sig i det ved Dørgrebet.